

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

www.turkceciler.com
Türk Dili ve Edebiyatı Kaynak Sitesi

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Eğitim ve öğretim etkinliklerinin en önemli öğelerinden birisi de değerlendirmedir. Değerlendirme, eğitim sisteminin belirlenen hedeflere ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Değerlendirmenin temel amacı sistemin doğru işleyip işlemediğini ortaya koymak ve buna dayanarak sistemdeki eksikliklerin tamamlanmasını ve yanlışlıkların düzeltilmesini; kısaca sistemin onarılmasını sağlamaktır.

Değerlendirmenin farklı türleri vardır. Bunlar amaca, yapıldığı zamana ve kullanılan ölçüte göre sınıflandırılabilir (Atılğan, H., Kan, A. ve Doğan, N. 2006). Bu amaçla, öğretim sürecinin başında girdiler, süreçte öğretim ve öğrenme, sonuçta çıktılar değerlendirilir. Türkçe dersinde ölçme ve değerlendirme; farklı amaçlarla, farklı zamanlarda ve farklı ölçme araçları kullanılarak yapılabilir. Öğretmenler eğitim öğretimin başlangıcında, sürecinde ve çıkışında çeşitli ölçme araçlarını kullanabilir ve öğrencilerin kullanmasını da sağlayabilir. Öğrencilerin değerlendirme sürecine katılmasıyla da ölçülen özellikle ilgili farklı kaynaklardan bilgi edinilmiş olur.

Türkçe Dersinde Ölçme ve Değerlendirme

Türkçe dersinin öğretim sürecinde ölçme ve değerlendirme uygulamaları üç boyutta ele alınabilir. Bunlar öğretimin başında, öğretim sürecinde ve sonunda yapılacak değerlendirmelerdir. Bunlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

Öğretim sürecinin başında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin veya durumlarının belirlenmesi, öğretim açısından yararlı olacaktır. Bu amaçla eğitim ve öğretim süreci başında öğrencilerin derse karşı tutumları, dinleme, konuşma, okuma, yazma dil becerileri ile dil bilgisindeki durumları belirlenebilir. Öğrencilerin; dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi alanlarına ilişkin performansları çeşitli ölçme araçları kullanılarak ölçülebilir. Bu belirlemeler için tutum ölçekleri, başarı testleri, gözlem formları, dereceli puanlama anahtarları gibi araçlar kullanılır. Burada yapılacak değerlendirme, öğretim yılı sonunda öğrencilerin nereden nereye geldiklerini görebilmemiz açısından önem taşımaktadır.

Öğretim sürecinde değerlendirme iki amaçla yapılır. Bunlar; **öğretimin değerlendirilmesi** ve **öğrenme eksikliklerinin** belirlenmesidir. Bu türde bir değerlendirme için izleme amaçlı testler, öğrenci ürün dosyaları, performans ödevleri vb. araçlar kullanılır. Ayrıca süreç içerisinde öğrenmenin ne ölçüde ve nasıl gerçekleştiğini belirlemek amacıyla kontrol listeleri, akran değerlendirme formu, öz değerlendirme formu, gözlem formları vb. kullanılabilir. Öğrenme süreci içinde, öğrencileri daha iyi gözlemek, değerlendirmek açısından yapılan değerlendirme “süreç değerlendirmesi” olarak ifade edilmektedir. Süreç içerisinde yapılan ölçme ve değerlendirme çalışmalarıyla öğretim sürecine ilişkin geri bildirimler alınır ve varsa öğrenme eksiklikleri tamamlanır. Ayrıca bu uygulamalar, öğrencilerin daha iyi öğrenmelerine ve ne öğrendiklerinin farkına varmalarına da yardımcı olmaktadır.

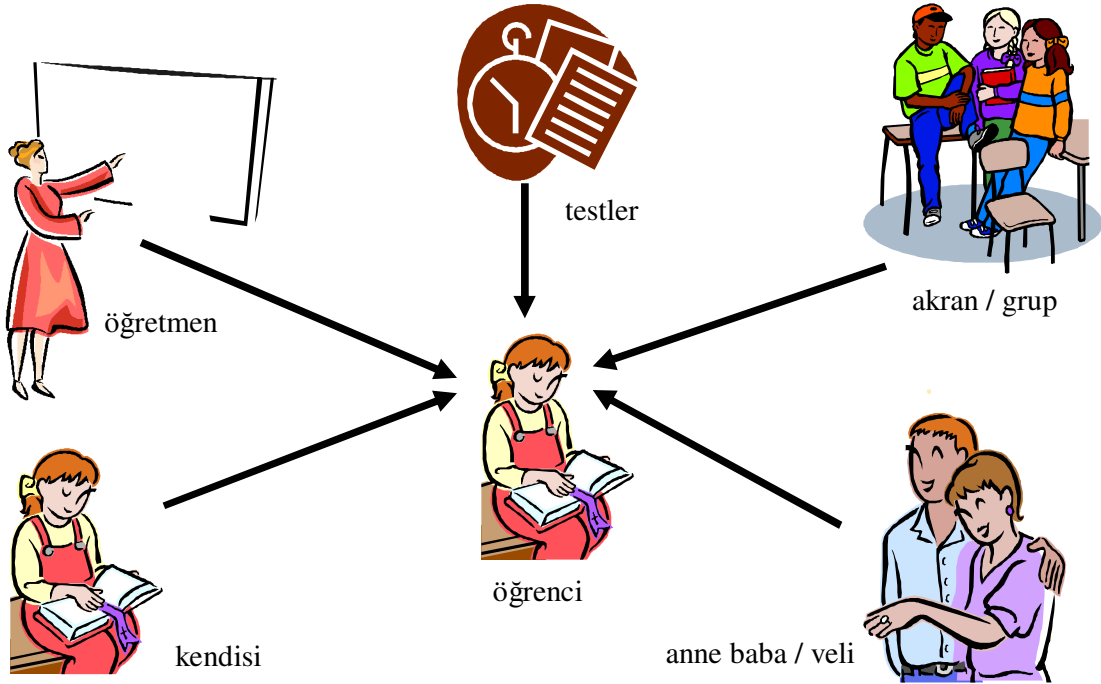
Süreç içerisindeki değerlendirmeye öğretmenin ve öğrencilerin birlikte katılması, herhangi bir durum hakkında bütüncül bir bakış açısını ve çoklu değerlendirmeyi de beraberinde getirir. Çoklu değerlendirme yoluyla sağlanan bütüncül bakış ise öğrencinin, öğrenmenin hangi boyutunda eksiklikleri ya da yanlışlıkları olduğunu belirlemek ve bunları gidermek açısından yararlı, güvenilir ve doğru bilgiler sunacak (Kutlu ve Ahioğlu, 2005), öğrenme- öğretim sürecinin daha etkin geçmesine katkı sağlayacaktır.

Amaca ve zamana göre yapılan değerlendirmelerden bir diğeri de **çıktıların (başarının)** değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme de öğrencilerin öğretim süreci sonundaki başarılarının belirlenmesi amacıyla yapılır. Öğretim sürecinin sonunda yapılan değerlendirmeler ürün

odaklı değerlendirmelerdir. Ürün odaklı değerlendirmelerde genellikle başarı testleri kullanılmaktadır. Türkçe dersinde öğrencilerin bir döneme veya yıla ait genel başarılarını değerlendirmek için çeşitli soru formatlarının kullanıldığı başarı testleri kullanılarak ürün amaçlı değerlendirmeler yapılabilir. Ayrıca başarı testleri yanında öğrenci ürün dosyaları ürün değerlendirme amaçlı kullanılabilir.

Yukarıda da değinilmeye çalışıldığı gibi Türkçe dersinde, hem süreç değerlendirmesi hem de ürün değerlendirmesi birlikte yapılmalıdır. Süreç değerlendirmesinde; öğrencilerin süreç içerisindeki performanslarındaki gelişimleri izlenir. Ürün değerlendirmesinde ise programda belirlenen kazanımların öğrenciler tarafından ne ölçüde kazanıldığı, öğrencilerin neler öğrendikleri ölçülür.

Türkçe dersinde uygulanan sistem, çoklu bir değerlendirme sistemidir. Değerlendirme sürecine öğretmen ve öğrenci birlikte katılmaktadır. Değerlendirme sürecinde öğrenci başarısının değerlendirilmesinde birkaç yöntemin bir arada kullanılması da yararlı olacaktır. Burada öğretmen birden fazla araçla öğrenci başarısı hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yapacaktır.

Şekilde de görüldüğü gibi öğrenci hakkında; öğrencinin kendisi ve akranları, velisi, öğretmeni ve kurumlarca hazırlanan araçlarla bilgi elde edilir. Öğrencilerin belirlenen hedefe ulaşip ulaşmadığının yanı sıra öğrenmenin ne düzeyde gerçekleştiğinin belirlenmesi de önemlidir. Ölçme ve değerlendirme yoluyla elde edilen bilgiler sadece öğrenenin kazanımlarını yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda öğretimin verimliliği hakkında da bilgi verir. Böylece öğretimin aksayan ve eksik yönlerini tespit etme olanağı elde edilir. Eğitimin aksayan ve eksik yönlerinin belirlenmesi ise geleceğe yönelik hedeflerin belirlenmesi, öğretimin geliştirilmesi için düzenlemelerin yapılabilmesi ve önlemlerin alınabilmesi açısından önemlidir (Tekin, 1991).

DEĞERLENDİRME ARAÇ VE YÖNTEMLERİ

Türkçe dersinde yapılacak ölçme ve değerlendirme çalışmaları; öğrenci başarılarını belirlemek, öğrenme eksikliklerini tamamlamak amacıyla kullanılacaktır.

Aşağıda Türkçe programı kazanımlarının değerlendirilmesinde öğretmen ve öğrenciler tarafından kullanılabilen bazı ölçme araçları ve yöntemleri hakkında kısa bilgiler ile form örnekleri verilmiştir:

1. Kısa Cevaplı Maddeler

Öğrencilerin bir konuya ilişkin salt bilgi basamağındaki bilgilerini ölçmek amacıyla kullanılır. Öğrencilere “Kim?”, “Ne?”, “Ne zaman?” “Neler?” gibi sorular bu amaçla sorularak cevaplar istenebilir. Bu cevaplar cümle tamamlama, tanımlama, kısa açıklamalar ya da tablo / grafik ile açıklamalar şeklinde olabilir. Kısa cevaplı maddeleri puanlamak kolaydır. Ancak, daha karmaşık konuları bu maddelerle ölçmek mümkün değildir.

Bu madde türünde sorular çok dikkatli bir şekilde hazırlanmalıdır. Bir sorunun doğrudan yöneltmesi cümle tamamlamadan daha etkili olacaktır. Bu maddeler için standart bir puanlama anahtarı oluşturulmalıdır. Değerlendirmeler sırasında esnek olunmalıdır. Puanlama anahtarı hazırlanırken üzerinde fazla durulmamış cevaplarla karşılaşılabılır.

Kısa cevaplı sorular iki türdür. Birisi soru cümlesi, diğeri eksilteli cümle türündedir.

Kısa cevaplı sorular hazırlanırken aşağıdaki esaslara dikkat edilmelidir:

- Sorunun ifadesi belirsiz olmamalıdır.
- Her soru, ölçülmesi planlanan bir kazanımı yoklamalıdır.
- Sorunun cevabı kesin olmalıdır.
- Sınavdaki sorular başka sorulara ipucu olmamalıdır.
- Soru cümlesi, cevaplayıcının tanıdığı bir kaynaktan aynen alınmamalıdır.
- Bir sorunun ifadesinde, sorunun cevabının bulunmasında işe yarayacak ipuçları verilmemelidir.

ÖRNEK:

1. Metindeki kahramanların davranışları arasındaki farkı kısaca açıklayınız.
.....
2. Hikâyedeki kahramanlar, a), b), c) 'dir/dır.

2. Çoktan Seçmeli Maddeler

Çoktan seçmeli maddeler, bir soru kökü ve bunu izleyen bir seri olası cevaplardan oluşur. Bu çeşit bir soruyu cevaplandırarak bir öğrenci, verilen açıklama ve soru köküne göre en uygun veya doğru cevabı seçer. Soru kök, genellikle soru şeklinde ifade edilir. Çoktan seçmeli testler, maddelerin birleşmesinden oluşur. Madde, bir testin puanlanabilen en küçük birimdir.

Çoktan seçmeli testler, eğitim ve psikolojide çok sık kullanılan ölçme araçlarından; çünkü çoktan seçmeli testlerin birçok avantajı vardır. Bu avantajlardan en önemlisi, az zamanda güvenilirliği ve kapsam geçerliği yüksek testler hazırlanabilmesidir. Ayrıca bilgiyi hatırlama düzeyinin yanı sıra daha karmaşık olan düzeylere kadar, hedef davranışların ölçülmesinde oldukça büyük bir beceriye sahiptir. Çoktan seçmeli testlerin bir diğer avantajı ise büyük gruplara rahatlıkla uygulanabilmesidir. Bu testler aynı anda derse ilişkin farklı

konuların ölçümünü sağlar. Nesnel ve güvenilir puanlama sağlar. Puan dağılımı değerlendiren kişi tarafından değil, testle belirlenir.

Çoktan seçmeli test soruları hazırlanırken aşağıdaki esaslara dikkat edilmelidir:

- Sorular sınav kapsamına uygun olmalıdır.
- Kıyıda köşede kalmış bilgilerden kaçınılmalıdır.
- Cevapları kitaplarda bire bir yer almayan sorular sorulmalıdır.
- Her bir soru öğrencilerin öğrenmeleri açısından önemli bilgi ve becerileri yoklamalıdır.
- Çok ayrıntılı veya çok kapsamlı bilgileri içeren sorulardan kaçınılmalıdır.
- Her bir soru bir tek kazanıma yönelik olmalıdır.
- Öğrencinin sorunun cevabının başka bir sorudan bulması engellenmelidir.
- Cevabı kişiye göre değişen sorulardan kaçınılmalıdır.
- Tamamlatma yerine soru formatı kullanılmalıdır.
- Dil bilgisi – yazım kurallarına uyulmalıdır.
- Mümkün olan en kısa anlatım kullanılmalıdır.
- Ana fikir seçeneklerde değil, madde kökünde verilmelidir.
- Olumsuz ifadelerden kaçınılmalıdır.
- Tek bir doğru seçenek olmalıdır.
- Doğru cevaplar seçeneklere eşit dağıtılmalıdır.
- Seçeneklerin mantıksal veya sayısal sıralanmasına dikkat edilmelidir.
- Seçeneklerin uzunlukları eşit olmalıdır.
- Seçeneklerde “hiçbiri”, “hepsi” ifadeleri kullanılmamalıdır.
- Doğru cevaba ipucu verilmemelidir.

ÖRNEK:

**Gittikçe yalnızlaşıyorsunuz insan kardeşlerim;
Ne bir ortak sevinciniz kaldı sizi çoğaltacak,
Ne bir dostunuz var acınızı alacak,
Unuttunuz nicedir paylaşmanın mutluluğunu.**

(Şükrü Erbaş)

Bu dördlükte vurgulanan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yaşamı anlamlı kılan dostluklardır.
- B) Sorunlar azaldıkça mutluluk artar.
- C) İnsan tek başına yaşayamaz.
- D) Birlikte yaşamamanın temelinde sevgi vardır.

(OKS 2003)

“Ben fikrimi değiştirdim, şimdi eskisi gibi düşünmüyorum.” diyen adam az görülür. Bugün söyledikleri dün söylediklerine uymayanlar bile: “Ben değişmedim, dün de böyle düşünüyordum, değiştigimi sananlar beni anlamamış.” derler.

Parçanın ana düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanlar düşüncelerini ifade etmekte çoğu zaman güçlük çekerler.
- B) İnsanların düşüncelerinde günden güne değişiklikler görülebilir.
- C) Yaşam şartları değiştikçe insanların düşünceleri de değişir.
- D) Fikirleri değişse de insanların bunu dile getirmesi zordur.

(OKS 2006)

3. Eşleştirme Maddeleri

Eşleştirme maddeleri bir sütundaki soruların diğer sütundaki cevaplarla, bir kavramın ilişkili olduğu diğer kavram ya da kavramlarla vb. eşleştirilmesi ile yapılandırılır. Bu madde türlerinin hazırlanması oldukça kolaydır. Öğrencinin okumak için harcayacağı zamanı azaltır. Etkili ve nesnel bir puanlamaya imkân sağlar. Benzer seçeneklerin iki ya da daha fazla maddede kullanılabileceği durumlarda tercih edilmektedir. Kavramların, prensiplerin öğrenciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığının ölçülmesinde etkilidir. Genellikle eşit olmayan sayıda madde ve seçenek oluşturulmalıdır. Aksi takdirde öğrenciler tahmin etme eğilimi göstermekte ve tüm maddelerle seçenekleri birbirleriyle eşleştirmeye çalışmaktadırlar.

Eşleştirme maddeleri “Kim?, Ne?, Nerede?” gibi soruların cevabını oluşturan olgusal bilgilerin ölçülmesinde daha kullanışlıdır. Eşleştirmeli sorular hazırlanırken aşağıdaki esaslara dikkat edilmelidir:

- Bir eşleme takımında verilen seçeneklerle eşleştirilmesi istenilenler eşit sayıda olmalıdır.
- Cevap listesi, bir kelime listesi ise alfabetik; rakam, sayı, tarihten oluşuyorsa büyüklük sırasına göre düzenlenmelidir.
- Eşleştirme için iyi bir yönerge yazılmalıdır.

ÖRNEK:

Aşağıdaki kelimeleri uygun açıklamalarla eşleştiriniz.	
latife	Türlü, önemsiz, ufak tefek şeyler.
çeki	Üzerinde renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş.
entari	İki yüz elli kiloya eşit olan ağırlık ölçüsü.
öteberi	Şaka.
okka	Ağırlık ölçüsü.
basma	

4. Doğru / Yanlış Maddeleri

Verilen bir cümlenin, mevcut bilgilere bağlı olarak doğru mu yanlış mı olduğunun belirlenmesinin istendiği madde türüdür. Bu tarz maddelerin nasıl yazılacağına ilişkin birçok öneri bulunmaktadır. Bu maddeler, çoğu zaman yanlış cevapların doğru cevaplardan daha güvenilir olması nedeniyle eleştirilere maruz kalmaktadır. Bu nedenle bu tarz maddeler önerilmemekle birlikte yeri ve zamanı geldiğinde de olsa kullanılabilir.

ÖRNEK:

Bir varmış, bir yokmuş. Allah'ın kulu çokmuş. Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde, varlıklı bir ailenin güzel bir kızı varmış, dil ile tarif edilmez ki edeyim. Anası, babası gözlerini gözlerinden ayırmaz, ellerini sıcaktan soğuğa vurdurmazlarmış.

Metinle ilgili ifadeleri dikkatlice okuyunuz. Eğer ifadenin doğru olduğuna inanıyorsanız, ifadenin yanına “D”, yanlış olduğuna düşünüyorsanız “Y” yazınız.

1. Metnin türü destandır.
2. Metnin girişinde kullanılan kalıp ifadeler tekerlemedir.

5. Açık Uçlu Sorular

Türkçe dersinde öğrencilerin başarılarını değerlendirmek amacıyla öğretmenler tarafından klasik sınavlarda yaygın olarak kullanılan bir madde türüdür. Bu sınavlarda

öğrencilere duruma göre belirli sayıda (örneğin beş) soru sorulur. Öğrenciden soruların cevabını düşünüp hatırlaması ve bulduğu cevabı yazılı olarak ifade etmesi beklenir. Sınavlarda açık uçlu sorular öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini, yazılı anlatım becerisini, ilgi ve tutumunu daha ayrıntılı ölçmektedir.

Açık uçlu soruların olumlu yönlerinin yanı sıra bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Cevaplama işlemi cevaplayıcının, puanlama işlemi ise puanlayıcının çok zamanını alacağından sorulabilecek soru sayısı sınırlıdır. Cevapları tamamen doğru ya da tamamen yanlış olarak sınıflamak mümkün olmadığından cevapların doğruluk derecesini tayin etmek puanlayıcıya düşer. Puanlamada puanlayıcı kanaati, puanlama işleminde hataya neden olur. Cevabı yazılı olarak ifade etmek zorunlu olduğundan hız vb. değişkenler de puana karışır. Ayrıca açık uçlu soruların güçlük derecesini tayin etmek de zordur.

Bu sınırlılıkları en aza indirmek için açık uçlu sorular hazırlanırken aşağıdaki esaslara dikkat edilmelidir:

- Sorular sınırlandırılmalı, genel sorular sorulmamalıdır.
- Sorular açık ve anlaşılır olmalıdır.
- Sınavdaki sorular birbirinden bağımsız olmalıdır.
- Sorular mutlaka belli davranışı yoklayan nitelikte olmalı, kitabın belli yerlerinden aynen alınmış ifadeleri içermemelidir.
- Uzun ve az sayıda soru yerine kısa ve çok sayıda soru tercih edilmelidir.
- Sorularda ifade ve yazım hataları olmamalıdır.

ÖRNEK:

<p>Bir millete mensup insanlar, tarihlerini bilmek zorunda mıdır? Açıklayınız.</p> <p>.....</p> <p>Atalarımızın insanlığa birçok hizmette bulunmuş olması size neler hissettiriyor/düşündürüyor?</p> <p>.....</p>

6. Görüşme

Görüşmeler öğrencilerin anladıkları, düşündükleri ve hissettikleri ile ilgili değerli bilgiler sağlar. Görüşmeler genellikle öğrencilerin ihtiyaçlarını tespit etmek amacıyla yapılır. Resmî görüşmeler, planlı birtakım soruların sıralanması ile yapılır. Resmî olmayan görüşmeler ise ders sırasında öğrenciye sorular sorularak yapılabilir.

Sözlü sınavlar öğrenci ve öğretmen arasında sözlü iletişim gerektirir. Konuşmada akıcılık, kendine güven, tartışma yeteneği vb. niteliklerin değerlendirilmesinde kullanılır. Ancak, güvenilirliği düşüktür ve değerlendirmeler nesnel olmayabilir. Öğrencilerde strese neden olabilir ve bu da unutmaya yol açabilir.

7. Tutum Ölçekleri

Tutum, bireylerin belli bir kişiyi, grubu, kurumu veya bir düşünceyi kabul ya da reddetme şeklinde gözlenen, duygusal bir hazır oluşluk hâli veya eğilimdir. Tutum bir bireye

atfedilen bir eğilimdir. Gözlenebilen, ortaya konan davranış değil, davranışa hazırlayıcı bir eğilimdir.

Tutumların ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem Likert ölçeğidir. Likert tipi ölçeklerle, ölçülmek istenen tutumla ilgili çok sayıda olumlu ve olumsuz ifade yazılır. Bu ifadeler için, “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle katılmıyorum” biçiminde tepkide bulunulur. Böylece her cevaplayıcı, ölçekteki her ifadenin kapsadığı tutum objesine katılma / katılmama derecesini bildirmiş olur.

Bir kişinin ölçekten aldığı puan, ölçekte bulunan maddelerden aldığı puanların toplamından oluşur.

Öğrencinin Türkçe dersine ilişkin tutumlarını belirlemek için eğitim öğretim sürecinin başında, öğretmenin ilk defa girdiği sınıfı tanıması amacıyla tutum ölçekleri uygulanır. Ayrıca sınıfa yeni gelen öğrencilere bireysel olarak da uygulanabilir. Uygulama sonucunda Türkçe dersine karşı olumsuz tutuma sahip olan öğrencilere, karşı eğitim öğretim sürecinin ilerleyen dönemlerinde, bu tutumlarını gidermeye yönelik tedbirler alınır (EK 6).

Eğitim öğretim süreci içerisinde öğrenci performanslarını değerlendirme ve öğrenme eksikliklerini belirleme amacıyla yapılan değerlendirmeler için kullanılan klasik ölçme araçlarından farklı olarak süreç değerlendirilmesinde kullanılan yöntem ve araçlar aşağıda kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

8. Öz değerlendirme

Öğrencilerin kendi çalışmaları hakkında kararlar vermesidir. Öz değerlendirme uygulamaları ile öğrencilere çalışmaları hakkında dönütler verilmekte, eleştiri yapma becerisi kazanmalarına yardımcı olunmaktadır.

Türkçe dersinde, öğrencilerin kendilerini değerlendirmesi amacıyla, çeşitli öz değerlendirme formları kullanılabilir. Bunlar kontrol listeleri, açık uçlu sorular ve dereceli puanlama anahtarları olabilir. Türkçe dersinde öğrencilerden öz değerlendirme sırasında istenen; katıldıkları etkinliklere, işlenen metin ve temalara, performans ödevlerine ilişkin kendilerine soru sorarak güçlü ve zayıf yönlerini belirlemeleridir (EK 12; EK 15).

9. Akran değerlendirme

Akran değerlendirmede öğrenciler, akranlarının çalışmaları hakkında çeşitli kararlar verirler. Süreç değerlendirmesinde kullanılan akran değerlendirme, öğrencilere eleştirel bakış açısı kazandırmakta ve yapılan herhangi bir çalışmayı ölçütlere göre değerlendirebilme becerisinin kazanmasında etkili olmaktadır (Noonan B.& Duncn, R., 2005).

Akran değerlendirmesi herhangi bir çalışmanın ardından tek bir öğrenci tarafından yapılabileceği gibi birçok kişi tarafından aynı anda da yapılabilir (EK 14).

10. Gözlem

Gözlem, tüm bilim dallarında eskiden beri en yaygın olarak kullanılan bir bilgi toplama tekniğidir. Matematik, fen bilimleri, güzel sanatlardaki performansın değerlendirilmesi gibi konularda kullanılabilen, belli amaçlara ulaşmada gerekli becerilerin değerlendirilmesi için veriler sağlayabilmektedir (MEB- EARGED, 2003). Bailey, herhangi bir araştırmacının, herhangi bir ortamda oluşan bir davranışa ilişkin ayrıntılı, kapsamlı ve zamana yayılmış bir resim elde etmek istemesi hâlinde gözlem yöntemini kullanabileceğini ifade etmektedir (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2003). Türkçe dersinde öğretmenler, öğrenciler hakkında ayrıntılı, kapsamlı ve uzun bir sürece dayalı olarak, doğru ve çabuk bilgiler sağlamak ve öğrencilerin sınıf içi katılımlarını, kazanımları ne derece kazandıkları hakkında bilgiler elde etmek istiyorlarsa doğrudan gözlem yöntemini kullanabilirler.

Türkçe dersinde öğretmen gözlem yöntemini, daha önceden geliştirilen veya kendisinin geliştireceği gözlem formlarını, kontrol listelerini ve dereceli puanlama anahtarlarını kullanarak uygulayabilir. Bu amaçla örnek olarak gözlem formu, kontrol listesi, dereceli puanlama anahtarları verilmiştir.

▪ **Gözlem formları;** öğrencilerin ders içerisindeki durumları, gösterdikleri performansları, çalışma kâğıtlarına verdikleri tepkileri vb. durumlar dikkate alınarak doldurulabilir. Öğretmen doldurmuş olduğu gözlem formu ile öğrencilerin kazanımları ne derece kazandıklarını ve sınıf genelinde kazanımların ne kadarının kazanıldığı görülebilir. Örnek olarak EK 3’te verilen “Okuma Becerisi Gözlem Formu” incelendiğinde **A** öğrencisi kazanımları genel olarak kazandığı, **D** öğrencisinin ise kazanamadığı görülmektedir. Öğretmen kendi açısından incelediğinde bir daha değinilmesi gereken kazanımları görebilmektedir (EK 1). Ayrıca EK 1 ve 2’de dinleme/izleme ile konuşma becerisi gözlem formlarına da yer verilmiştir.

▪ **Kontrol listeleri** gözlenecek performansın varlığının evet, var, x... gibi bir işaret veya kelime ile gösterilmesine olanak veren bir araçtır (Turgut, 1997). Kontrol listeleri, bir kişinin aynı performansı için birçok defa kullanılabilmesi gibi birçok kişi için de kullanılabilir. Kontrol listeleri, herhangi bir konu ya da beceriye ilişkin performansı oluşturan elementlerin ne kadarının öğrenciler tarafından gösterildiğinin belirlenmesi için uygun bir tekniktir. Performans düzeyleri ya da ölçütlerin ne derece karşılandığı hakkında bilgi vermezler (Akt. Atılgan ve diğerleri, 2006) (EK 5).

Kontrol listeleri Türkçe dersinde, öğrencilerin performanslarını ölçmek amacıyla sınıf içi ve sınıf dışında her zaman kullanılabilir. Kontrol listelerinin kullanılması kolay olduğu için öğrencilerin kendilerini ve akranlarını değerlendirmeleri amacıyla da uygulanabilir.

Gözlenecek nitelikte belli bir performans var ise iki kategoride puanlama gerektiren kontrol listelerinin kullanılması uygun olmaz. Bunun yerine **dereceli puanlama anahtarlarının** kullanılması daha uygundur (Berberoğlu, 2006).

▪ **Dereceli puanlama anahtarları,** öğrenenin herhangi bir performansını veya ürünü değerlendirmek amacıyla kullanılan bir puanlama anahtarıdır (Mertler, 2001). Dereceli puanlama anahtarlarında, gözlenen performansın belirlenen her bir düzeyi için tanımlamalar yapılır veya puanlar verilir. Dereceli puanlama anahtarlarının, öğrencilerde gözlemlenecek performansa veya ürüne göre iki farklı türü, analitik ve bütüncül puanlama anahtarları kullanılabilir (EK 4; EK 8).

Dereceli Puanlama Anahtarı Kullanmanın Nedenleri

Dereceli puanlama anahtarları,

- Öğretmen ve öğrenci için açık bir kalite tanımı verir.
- Öğrenciler dereceli puanlama anahtarı kullandıkça ürünlerinin sorumluluğunu daha fazla duyarlar.
- Öğretmenlerin puanlama için harcadıkları zamanın azalmasına katkıda bulunur.
- Öğretmenin öğrenci çalışmalarını değerlendirmesini kolaylaştırır.
- Öğrencilere bir ödevi tamamlarken kendi performanslarını değerlendirebilecekleri standartlar ve ölçütler sağlar.
- Ölçeklerde belirlenen ölçütlerin velilere bildirilmesi, çocuklarına yardımcı olması konusunda onlara kolaylık sağlar.

Dereceli Puanlama Anahtarı Geliştirme Aşamaları

- Ne amaçla geliştirileceğini belirleyin.
- Nelerin değerlendirileceğini açıkça belirleyin.
- Yeterlik düzeylerine karar verin.
- Ödevin ölçmeye çalıştığı kazanımların, ürünlerin veya becerilerin anahtarını oluşturun.
- Kazanım, ürün veya her bir becerinin yeterlik düzeyi için kısa ölçütler yazın. Burada önemli olan düzeyler arasında ölçütleri iyi ayırt edebilmektir.

11. Öğrenci Ürün Dosyaları

Öğrenci ürün dosyası, öğrencilerin bir veya birkaç alandaki çalışmalarını gösteren bir çalışma dosyasıdır. Öğrenci ürün dosyası, veli ve öğretmenlerin, öğrencinin gelişimini izleyebilmesine imkân verir. Sınıf içi etkinliklerin bir araya getirilmesiyle oluşan öğrenci ürün dosyası, aynı zamanda hem öğretmen hem de öğrenci için bir değerlendirme yöntemidir.

Öğrencilerin dönem veya yıl boyunca yaptıkları çalışmaların belli standartlara göre organize edilmiş bir koleksiyonu olan öğrenci ürün dosyası, öğrencinin bir veya birden fazla konu alanında yaptığı çalışmaların sistematik, amaçlı ve anlamlı bir koleksiyonu olarak tanımlanabilir. Kullanım amacına göre içeriği de değişen öğrenci ürün dosyası sergileme, çalışma ve değerlendirme amaçlı kullanılabilir. Değerlendirme amaçlı öğrenci ürün dosyasında tüm maddeler puanlanır, sıralanır ve değerlendirilir (EK 11; EK 12, 13).

Öğrenci ürün dosyasının amacı nedir?

- Öğrencinin öz disiplin ve sorumluluk bilincini geliştirmek ve öğrenciye kendi kendini değerlendirme becerisi kazandırmak,
- Programa bağlı olarak gerçekleştirilen yazılı ve sözlü değerlendirmeler ve standart testler dışına çıkarak alternatif bir değerlendirme yöntemi geliştirmek,
- Öğrencinin gelişimini, kanıtlara dayanarak daha sağlıklı izleyebilmek,
- Öğrencinin gelecekteki öğrenme etkinliklerine ışık tutmak,
- Öğrencilerin yeteneklerini sergilemek ve ilgi alanlarını geliştirmek,
- Öğrencilerin, arkadaşlarının gelişimini izleyip birbirlerine yardımcı olmalarını sağlayarak gelecekte yapacakları ekip çalışmalarına başlangıç oluşturmak,
- Öğrencilerin kendi çalışmalarını değerlendirmelerine yardım etmek,
- Öğretmene eğitsel kararlar vermede yardımcı olmak,
- Aile ile iletişimi sağlamak,
- Ürünü ve süreci değerlendirmek için bilgi toplamayı sağlamak,
- Programın amaçlarını değerlendirmek için eğitimcilere yardımcı olmak,
- Öğrencilerin çalışmalara katılımlarını sağlamak ve bunları değerlendirmektir.

Öğrenci ürün dosyasının içeriği nedir?

- Öğrencilerin yazmış olduğu ödevler (taslak veya son şekli),
- Araştırmalar,
- Fotoğraflar, resimler,

- Ses kayıtları,
- Grup ödevleri ve projeler,
- Öğretmen anektotları,
- Kelime geliştirme çalışmaları,
- Öğrencilerin mektupları,
- Öğretmen kontrol listeleri,
- Öğrencilerin zorlandıkları ve tekrar yapmak istedikleri ödevler,
- Özel ödevlerin içinden seçtikleri örnekler,
- Değerlendirme kâğıtları,
- Kitap okuma listeleri,
- Okuma gelişim dosyalarıdır.

Öğrenci ürün dosyası çalışmalarında öğretmenin rolü nedir?

- Öğretmen, öğrenci ürün dosyası çalışması sürecinde öğrencilere rehberlik eder ve yardımcı olur.
- Öğrenci ürün dosyasının kapsamının ne olacağı konusunda ısk tutar.
- Öğrenci ürün dosyasına hangi çalışmaların dâhil edileceği öğrencinin sorumluluğundadır, kararları öğretmenle öğrenci birlikte alabilir.
- Öğrenci ürün dosyasının değerlendirilmesi öğretmenin sorumluluğundadır; ancak değerlendirme ölçütleri baştan belirlenmeli ve bu ölçütler açık ve anlaşılır bir biçimde öğrenci ve veliye sunulmalıdır.

Öğrenci ürün dosyası çalışmalarında öğrencinin rolü nedir?

- Öğrenci ürün dosyası, öğrenciye ait bir çalışma olduğundan, bu çalışmanın en önemli aşamasını, öğrencinin dosyaya hangi çalışmalarını dâhil edeceğini saptaması oluşturur. Bu konuda öğretmen yardımcı olacaksa da karar öğrenciye ait olacaktır.
- Öğrenci ürün dosyası kapsamına girecek olan çalışmaların belgelenmesi çok önemlidir. Öğrenci yaptığı çalışmayı resimlerle desteklemek gereğini duyabilmelidir. Ölçek listesinin öğrenci tarafından çok iyi kavranması, öğrencinin çalışmalarını sağlıklı değerlendirebilmesi açısından çok önemlidir.

Öğrenci ürün dosyası çalışmalarında velinin rolü nedir?

- Öğrenci ürün dosyası çalışmasında velinin rolü çok önemlidir. Veli, öğrenci ürün dosyasının öğretmen için anlamını, programın ve değerlendirmenin bir parçası olarak nasıl kullanıldığını, öğrenciler için önemini çok iyi kavramalıdır.

Öğrenci ürün dosyası hazırlama sürecinde öğretmenin yapacakları nelerdir?

- Öğrenci ürün dosyasını hazırlamadan önce, öğretimin genel hedeflerini ve kazanımlarını belirleyiniz. Kendinize, bu kazanımlardan hangilerini öğretmek istediğinizi, öğrencilerinize de hangilerini öğretmek istediklerini sorabilirsiniz.
- Öğrenci ürün dosyasını sınıfınıza tanıtınız. Elinizde örnek varsa öğrencilerinize gösteriniz.

- Öğrencilerinize öğrenci ürün dosyasının bir değerlendirme aracı olduğunu söyleyiniz.
- Öğrenci ürün dosyasında nelerin bulunabileceğini belirtiniz (sınavlar, projeler, değerlendirme ölçekleri, yazılar vb.).
- Dosyaya fazla ürün koyarak öğrencilerin cesaretini kırmayınız (başlangıçta 4-5 madde).
- Her aşamanın nasıl değerlendirileceğini açıklayınız (Öğrencilerinize dereceli puanlama anahtarı hakkında bilgi veriniz.).
- Yapılan her çalışmanın değerlendirilmesi ile ilgili dereceli puanlama anahtarı, kontrol listesi veya öz değerlendirme formları vb. araçlar kullanabilirsiniz.
- Öğrenci ürün dosyasıyla ilgili öğrencilerinize geri bildirimde bulunabilirsiniz. Örneğin, öğrencilerin yeteneklerinin bir profilini çıkarıp, dosyaya ekleyebilirsiniz.

12. Performans Ödevi

Performans ödevi; öğrencilerin üst düzey zihinsel becerilerini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır. Performans ödevleri öğrencilerin kazandıkları bilgileri günlük hayatta ne ölçüde kullanabildiklerini belirlemek amacıyla hazırlanan ödevlerdir. Öğrencinin hayatındaki problemleri nasıl çözeceğini ve problem çözmek için sahip olduğu bilgi ve becerileri nasıl kullanacağını gösterir. Performans ödevleri birkaç günde yapılabileceği gibi birkaç hafta da sürebilir. Bu nedenle öğrencilere, sınav saatleriyle sınırlandırılmaksızın geniş bir zaman diliminde çalışma ve tekrar etme, oluşturulan ölçütlere göre yeterlik derecelerini ortaya koyma imkânı verir. Öğrencilerin gerçek performanslarını ölçmek açısından uygun araçlardır.

Performans ödevleri **kimlik bölümü** (sınıf düzeyi, tema, beklenen performans), **görev, yönerge** ve **puanlama araçlarından** oluşur. Proje ve performans ödevlerinin değerlendirilmesinde özellikle **dereceli puanlama anahtarları** kullanılmaktadır (EK 6).

13. Proje Ödevi

Proje, öğrencilerin gerçek yaşama benzer işler üzerinde, özgün bir ürün ortaya koymak amacıyla yaptıkları bağımsız konu araştırmaları ve etkinliklerdir. Öğrenci merkezli olan bu yöntemde, öğretmen etkin değildir; sadece öğrenciye rehberlik etme ve değerlendirme görevini üstlenebilir. Proje türleri şu şekilde sıralanabilir:

- Kısa Süreli Projeler: Birkaç saatlik ya da bir-iki haftalık projelerdir.
- Uzun Süreli Projeler: Birkaç aylık ya da uzun dönemli projelerdir.
- Eylem projeleri: Toplumdaki sorunların çözümüne yönelik projelerdir.
- Araştırma- İnceleme Projeleri: Belli bir konuda bilgi toplamaya ve toplanan bilgileri çözümleyerek sunmaya yönelik projelerdir.

Öğrencilerin ilgilerini çekecek ve çözmeyi amaçladıkları herhangi bir problem proje konusu olabilir (EK 9):

- Mektup yazma, rapor yazma, okulda ya da başka bir yerde sergilemek amacıyla piyes yazma,
- Okul dergisi çıkarma,
- Okulda çalışacak yeni eğitsel kollar kurma,

- Belirli konularda bir inceleme raporu hazırlama.

Proje genel hatlarıyla şu aşamalardan oluşabilir:

▪ **Amacın Belirlenmesi:** Bu aşamada, projede incelenecek olan konular, cevaplanması gereken sorular belirlenir. Konu, beyin fırtınası yoluyla sınıfta belirlenebilir ya da öğretmen tarafından önerilebilir. Ancak konu öğrencileri açmaza düşürmemeli, sorular da konuya yönelik olup doğrudan sorulmalıdır.

▪ **Ölçütlerin Belirlenmesi:** Projenin amacına ulaşabilmesi için ölçütler öğretmen tarafından belirlenir.

▪ **Planlama:** Planlama, gerekli malzemenin belirlenmesi (Hangi kaynaklardan yararlanılacağı, kimlerden yardım alınacağı ve projenin tamamlanması için gerekli ihtiyaçlar belirlenir.); izlenecek yolun belirlenmesi (Proje sırasında yapılacaklar sıralanır. Önce kaynakların okunması, konunun ana hatlarının çıkarılması, uzmanlarla görüşme gibi işlemlerin sırası belirlenir. Bu aşamada projenin nasıl sonuçlanacağını tartışmak ta gereklidir.); zamanlama (Tahmini başlama ve bitiş süresi belirlenir. Bu yapılırken yapılacak işlerin tahmini süresi göz önünde bulundurulur.) alt bölümlerinden oluşmaktadır.

▪ **Araştırma ve Eylem:** İstatistiksel bilgi toplanması, okuma, uzmanlarla görüşme, fotoğraf çekme, elde edilen bilgilerin analizi bu aşamada gerçekleşecektir. Öğretmen bu aşamada sorularına cevap vererek öğrencileri yönlendirebilir. Ancak çalışmayı yapmaktan tamamen öğrenciler sorumludur.

▪ **Proje Sunumu İçin Hazırlık:** Projenin nasıl sunulacağı tasarlanır ve sunum uygun kişilerin gözetiminde denenerek geri bildirim alınır.

▪ **Ürün ve Sunumu:** Çalışmanın sonucu öğrencilerin bulgularını ve projenin aşamalarını göstermelidir. Projenin ürünü bir rapor, sergi, seminer, resim, şiir vb. olabilir. Eğer yeterli zaman varsa sergi uygulaması- öğrencileri motive edici özelliğe sahip olduğu için- tercih edilebilir. Bu durumda öğrenci ürününün yanında durarak sorulan soruları cevaplandırabilir. Eğer zaman kısıtlıysa ürünler sınıfta elden ele dolaştırılarak herkesin görmesi sağlanmalıdır.

▪ **Değerlendirme:** Proje sırasında başvuru becerilerin değerlendirilmesine yönelik olmalıdır. Daha önceden belirlenmiş olan ölçütlere göre değerlendirme gerçekleştirilir (EK 9).

Proje çalışmasını yönetmede öğretmene de birtakım görevler düşmektedir:

- Öğrencilerin çalışma ve iş bölümüne dair yaptıkları plana uyup uymadıklarını denetlemek,
 - Öğrencilere inceleme ve araştırma yöntemleri önermek,
 - Öğrencilere, karşılaştıkları güçlüklerin giderilmesinde yardım etmek,
 - Kaynak kitaplardan, öğrenim ve öğretim araç ve gereçlerinden yararlanılmasına yardım etmek,
 - Varsa öğrenciler arasındaki anlaşmazlıkları gidermek,
 - Öğrencileri kendi başlarına çalışabilir hale getirmek,
 - Öğrencilere başarı duygusunu aşlamak ve kendilerine olan güvenlerini artırmaktır.
- Proje yöntemi öğrencilerin;
- Kendi çevreleri ve dış dünya arasındaki bağlantıları görmelerine,

- Toplumdaki farklı insanlarla iletişim kurmalarına,
- Kendilerini bir etkinlik için organize etmelerine,
- Kendi zamanlarını planlamalarına ve bir plana göre çalışmalarına, kendi bulgularını toplum içinde sunmada ve savunmada pratiklik kazanmalarına,
- Öğretmenlerinin rehberliğinde kendi öğrenme durumlarını kontrol edebilmelerine yardımcı olur.

Kısacası bu yöntem sayesinde öğrencilerin araştırma, problem çözme, öğrendiklerini kullanma gibi üst düzey düşünme gerektiren beceriler kazanması sağlanacaktır.

Proje yönteminin birtakım zorlukları ve tehlikeleri de vardır. Öğrenci sadece bilişsel düzeydeki etkinlikleri ya da amaca uygun olmayan projeleri seçebilir. Bu yöntem kimi zaman bireyciliğe aşırı vurgu yapabilir. Kimi zaman verilen probleme ilişkin malzeme bulunmayabilir. Kimi zamansa öğrenciler tarafından yazılı materyali okuyup özetleme ya da aynen yazma olarak algılanıp uygulanabilir. Ancak bütün bunlara rağmen ezbercilikten uzak bir yöntem olduğu için riskleri en aza indirmeye özen göstererek kullanılabilir.

Türkçe dersinde ölçme ve değerlendirme çalışmaları özetlendiğinde;

1. Eğitim ve öğretim sürecinin başlangıcında öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri veya durumları belirlenmelidir. Ayrıca tema başlangıcında da öğrencilerin temayla ilgili durumlarını, birikimlerini belirlemek amacıyla ölçme araçları kullanılır.
2. Öğrencilerin Türkçe dersine ilişkin tutumları merak ediliyorsa tutum ölçekleri kullanılarak ölçülür. Derse karşı olumsuz tutuma sahip öğrencilere yönelik tedbirler alınır.
3. Öğretim süreci içerisinde, özellikle süreç değerlendirme amacıyla kullanılacak ölçme araçları (performans ödevleri, öğrenci ürün dosyaları, öz değerlendirme ve akran değerlendirme vb.) sınıflarda ilk defa uygulanıyorsa öğrencilere ve velilere, yararları ve uygulanma süreci gibi uygulamaya ilişkin durumlar açıklanmalıdır.
4. Öğretimin bütün aşamalarında, performans değerlendirilmesinde karar verme, eleştirel düşünme becerileri gibi bazı temel becerilerin gelişmesinde etkili olan öz değerlendirme, grup değerlendirme ve akran değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Bunun için de öz değerlendirme formları, grup ve akran değerlendirme formları kullanılır.
5. Metin işleme sürecinde ve iş birliği içerisinde yapılan etkinliklerde öz değerlendirme, akran değerlendirme ve grup değerlendirme uygulamalarını yapılabilir.
6. Öğretim sürecinde öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dil bilgisi alanlarına ilişkin durumları sürekli ve sistematik olarak gözlemlenir ve gözlem sonuçları gözlem formlarına kaydedilir.
7. **Türkçe dersinde öğrenci başarılarının ölçülmesinde kullanılan sınavlarda, yukarıda açıklanan farklı türdeki maddelerin olabildiğince yer alması, ölçülen özelliğin değerlendirilmesi açısından yararlı olacaktır.**

EK 1: DİNLEME/İZLEME BECERİSİ GÖZLEM FORMU

Öğrenci adı	Dinleme/izleme kurallarını uygulama			
				Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.
				Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır.
				Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.
				Dinlenenini/izlenenini anlama ve çözümleme
				Dinlenenini/izleneninin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
				Dinlediklerinin/izlediklerinin konusunu belirler.
				Dinlediklerinin/izlediklerinin ana fikrini/ana duygusunu belirler.
				Dinlediklerindeki/izlediklerindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.
				Dinlediklerindeki/izlediklerindeki olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
				Dinlediklerinde/izlediklerinde sebep-sonuç ilişkilerini belirler.
				Dinlediklerinde/izlediklerinde amaç-sonuç ilişkilerini belirler.
				Dinlediklerindeki/izlediklerindeki örtülü anlamları bulur.
				Dinlediklerini/izlediklerini kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.
				Dinlediklerinde/izlediklerinde yer alan öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.
				Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayalleri yorumlar.
				Dinlediklerinde/izlediklerinde ortaya konan sorunlara farklı çözümler üretir.
				Dinlediklerini/izlediklerini değerlendirme
				Dinlediklerini/izlediklerini dil ve anlatım yönünden değerlendirir.
				Dinlediklerini/izlediklerini içerik yönünden değerlendirir.
				Dinlediği/izlediği kişiyi sesini ve beden dilini etkili kullanma yönünden değerlendirir.

Not: Öğrencinin yukarıda yer alan kazanımları gerçekleştirme düzeyine göre (Evet:3 Kısmen:2 Hayır:1) puan verilir.

EK 2: KONUŞMA BECERİSİNİ DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrenci adı	Dil ve anlatım										
											Konuşmasında standart Türkçeyi kullandı mı?
											Kelimeleri doğru telaffuz etti mi?
											Kelimeleri anlamına ve bağlamına uygun kullandı mı?
											Dil bilgisi kurallarına uygun cümleler kurdu mu?
											Güven verici, açık, anlaşılır ve konuya hâkim bir şekilde konuştu mu?
											Konuşmasında uygun yerlerde vurgu, tonlama ve duraklama yaptı mı?
											Sözleriyle jest ve mimikleri birbirine uygun mu?
											İçerik
											Konuşması konuya, amaca, tür ve seviyeye uygun mu?
											Olaylar ve bilgiler sıraya konularak anlatıldı mı?
											Konuşma bütünlük ve tutarlılık içinde sürdürüldü mü?
											Konuşmasında ana fikir ve duyguyu yardımcı fikir ve duygularla destekledi mi?
											Konuşmasını deyim, atasözü, özdeyiş, alıntı ve örneklerle zenginleştirdi mi?
											Konuşmasını günlük hayatla ilişkilendirdi mi?
											Sunum
											Konuşmasını verilen sürede tamamlayabildi mi?
											Konuşma sırasında ölçülü ve rahat mıydı?
											Konuşmasını sunarken görsel, işitsel ve çok yönlü iletişim araçlarından yeterince yararlandı mı?
											Konuşması boyunca nezaket kurallarına uydu mu?

Not: Öğrencinin yukarıda yer alan kazanımları gerçekleştirme düzeyine göre (evet:3 kısmen:2 hayır:1) puan verilir.

EK 3: OKUMA BECERİSİ GÖZLEM FORMU

Öğrenci adı	Okuma kurallarını uygulama	Sesini ve beden dilini etkili kullanır.	Akıcı biçimde okur.	Kelimeleri doğru telaffuz eder.	Sözün ezgisine dikkat ederek okur.	Okuduğu metni anlama ve çözümleme	Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamını çıkarır.	Metnin konusunu belirler.	Metnin ana fikrini/ana duygusunu belirler.	Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.	Okuduklarında yardımcı fikir ve duyguları belirler.	Metnin planını kavrar.	Metinde olay,yer,zaman,şahıs,varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.	Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.	Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.	Okuduklarındaki örtülü anlamları bulur.	Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.	Okuduklarını kendi cümleleriyle kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.	Kendisini şahıs ve varlık kadrosunun yerine koyarak olayları, duygu, düşünce ve hayallerini	Metnin başlığı ile içeriği arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.	Metinde ortaya konan sorumlara farklı çözümler üretir.	Okuduğu metni değerlendirme	Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.	Metni içerik yönünden değerlendirir.	
A	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	3	1	3	3	3	3
B	3	3	3	2	3	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	3	3	3	3
C	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	3	2	2	2
Ç	1	1	2	1	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1	1	2	2	2	1	1	1	2	2	2	2

Not: Öğrencinin yukarıda yer alan kazanımları gerçekleştirme düzeyine göre (Evet:3 Kısmen:2 Hayır:1) puan verilir.

EK 4: YAZILI ANLATIMI DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin;

Adı ve soyadı:

Sınıfı:

	Yazılı anlatımda aranacak özellikler	Verilmesi gereken puan	Öğretmenin vereceği puan
Biçim	Kâğıdın kenarlarında, paragraf ve satır aralarında uygun boşluklar bırakılmıştır.	5	
	Düzenli, okunaklı ve işlek bir yazı kullanılmıştır.	5	
Dil ve Anlatım	Başlık konuyla ilgilidir.	5	
	Konu, mantıksal tutarlılık ve bütünlük içinde anlatılmıştır.	5	
	Paragraflar arasında uygun geçiş sağlanmıştır.	5	
	Her bir paragrafta tek bir duygu ve düşünce işlenmiştir.	5	
	Yazıda verilmek istenen ana fikre ulaşılmıştır.	10	
	Ana fikir ve duygu, yardımcı fikir ve duygularla desteklenmiştir.	10	
	Alıntı, örnek ve benzetmeler yeterli olup içeriğe uygundur.	10	
	Sonuç ifadesi konuyu bağlayıcı ve etkileyicidir.	5	
	Cümle kuruluşları dil bilgisi kurallarına uygundur.	5	
	Kelimeler yerinde ve doğru anlamda kullanılmıştır.	5	
	Cümlede kelime tekrarları yapılmamıştır.	5	
	Konuyla ilgili kaynaklara başvurulmuş ve yeterince yararlanılmıştır.	5	
	Konuyu kendine özgü ifadelerle anlatmıştır.	5	
Yazım ve Noktalama	Yazıda yazım kurallarına uyulmuştur.	5	
	Noktalama işaretleri doğru yerde kullanılmıştır.	5	

NOT: Ölçekte belirtilen puanlama örnek olarak verilmiştir. Öğretmen tarafından değiştirilebilir.

EK 5: OKUMA BECERİSİ KONTROL LİSTESİ

Öğrencinin Adı: _____

Öğretmenin Adı: _____

Sınıf: _____

Gözlem Zaman Aralığı: __/__/200_ 'den __/__/200_'e

Değerli Öğretmenler,

Bu form, öğrencilerin okuma becerilerini değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu formu, belirli bir zaman aralığında, öğrencilerinizin okuma becerilerine ilişkin davranışlarını gözlemlemede kullanınız. Öğrencilerinizin söz konusu becerileri gerçekleştirip gerçekleştirmediklerini aşağıdaki ifadelerin karşısına (√) işareti koyarak belirtiniz.

Gözlenecek Davranışlar

1. Sınıf ve okul kütüphanesinden kitaplar okur. _____
2. Yüz temel eserden seçtiklerini okur. _____
3. Okumuş olduğu bir kitabı başkalarıyla tartışabilir. _____
4. Gazetelerde okumuş olduğu haber ve yazıları anlatır. _____
5. Özel ilgi alanına giren konularda tartışmalara etkin biçimde katılır. _____
6. Okuduğu kitaplardan beğendiği bölümleri arkadaşlarıyla paylaşır. _____
7. Bilmediği bir kelimenin anlamını bulmak için sözlük kullanır. _____
8. Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi öğrenmede isteklidir. _____
9. Paylaşılan metinler yönelik sorular sorar ve soruları cevaplandırır. _____
10. Sınıfta yüksek sesle okumaya isteklidir. _____
11. Kitap okumaktan hoşlanmaktadır. _____

Yorumlar:

EK 6: TÜRKÇE DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ¹

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek, sizlerin Türkçe dersine yönelik görüşlerinizi almak amacı ile hazırlanmıştır. Her cümleyi dikkatle okuduktan sonra **DERECELER** sütunundaki seçeneklerden size **en yakın** olanını (X) ile işaretleyiniz.

		DERECELER				
		Tamamen Katılıyorum.	Katılıyorum.	Kararsızım.	Katılmıyorum.	Hiç Katılmıyorum.
Okul :.....						
Sınıf/Şube :.....						
Cinsiyetiniz: ()Kız ()Erkek						
Türkçe Dersi ile İlgili Görüşler						
1	Türkçe benim için eğlenceli bir derstir.					
2	Türkçe dersinde genellikle çok sıkılıyorum.					
3	Türkçe derslerine daha fazla zaman ayrılmalıdır.					
4	Türkçe dersi için, ders dışında çalışma zamanı ayırmaya gerek yoktur.					
5	Türkçe dersini dört gözle bekliyorum.					
6	Türkçe ile ilgili ödevleri yapmaktan zevk alıyorum.					
7	Türkçeyi, diğer derslere göre daha çok severek çalışırım.					
8	Türkçe dersinde genellikle huzursuz olurum.					
9	Türkçe dersi ile ilgili konuları tartışmaktan mutlu oluyorum.					
10	Türkçe bana göre gereksiz bir derstir.					
11	Türkçe sınavlarında, diğer derslerin sınavlarına göre daha huzursuz oluyorum.					
12	Türkçe dersinin günlük yaşamda önemli bir yeri var.					
13	Türkçe dersi hiç olmasa daha iyi olurdu.					
14	Türkçe dersi kadar sıkıcı bir ders yoktur.					
15	Türkçe derslerindeki okuma parçaları çok can sıkıcıdır.					
16	İleride, Türkçe ile ilgili bir bölümde okumak isterim.					
17	Televizyon ve radyoda yayımlanan Türkçe konulu programları kaçırmak istemem.					
18	Türkçe derslerinde metin inceleme keyif vericidir.					
19	Boş zamanlarımdan çoğunu Türkçe dersine ayırmak isterim.					
20	Türkçe dersi ile ilgili kitap, dergi vb. yayınları takip etmek isterim.					

¹ Kaynak: EARGED

EK 7: PERFORMANS ÖDEVİ

İçerik Alanı	Sınıf Düzeyi	Beklenen Performans	Puanlama Yöntemi
Tema:.....	6. Sınıf	Araştırma becerisi Yazma becerisi İletişim becerisi	Dereceli Puanlama Anahtarı 0 Bütünsel 0 Analitik

Sevgili Öğrenciler!

Türkçe derslerinde kullanmış olduğumuz metinlerden bazıları ünlü yazarların eserleridir. Umarım sizler de bu yazarların kimler olduğunu merak ediyorsunuzdur. Sizlerden kitabımızda bulunan metinlerin yazarlarından istediğiniz bir kişiyi seçerek onunla ilgili araştırma yapmanız istenmektedir.

Seçmiş olduğunuz yazarla ilgili olarak aşağıdaki soruları cevaplandırabilecek şekilde araştırmanızı tamamlayınız.

- Kişisel özellikleri, eğitim durumu nedir?
- Hayatta nelerle mücadele etmiştir?
- Ne tür yazılar yazmıştır?
- Yazılarında genel olarak nelere değinmiştir?
- Yazarın yazmış olduğu eserler nelerdir?

Yönerge:

- Araştırmaya başlamadan önce plan yapabilirsin.
- Seçtiğin yazarla ilgili çeşitli kaynaklardan yararlanabilirsin.
- Yazarla mümkünse görüşme yapabilir, onunla iletişime geçip hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşabilirsin.
- Araştırma raporunu resim ve fotoğraflarla süsleyebilirsin.

Değerlendirme ve Çalışma Bitirme Tarihi:

- Çalışman; içerik, kaynak kullanımı, materyal kullanımı açılarından değerlendirilecektir.
- Çalışmanıtarihine kadar teslim etmiş olman gerekiyor.

EK 8: DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ACIKLAMA: Yukarıdaki performans ödevini aşağıdaki ölçütler doğrultusunda puanlayınız.

Öğrencinin;

Adı soyadı: _____

Tarih: ___/___/200_

Sınıfı: _____

4	ÇOK BAŞARILI
	<ol style="list-style-type: none">1. Araştırmasını belirlediği plana göre yürütmüştür.2. Araştırılan ödev ile ilgili çarpıcı kanıt ve bilgilere ulaşılmıştır.3. Çok sayıda kaynaktan yararlanılmıştır.4. Yazarla herhangi bir şekilde iletişime geçilmiştir.5. Kullanılan yazılı, görsel ve işitsel materyaller konuya çok uygun ve dikkat çekicidir.6. Hazırlanan çalışma dikkat çekici, açıklayıcı ve etkileyicidir.7. Rapor herhangi bir yazım, noktalama ve dil hatası içermemektedir.
3	BAŞARILI
	<ol style="list-style-type: none">1. Araştırmasını belirlediği plana göre yürütmeye çalışmıştır.2. Çok sayıda kaynaktan yararlanılmıştır.3. Araştırılan dönemle ilgili kanıt ve bilgilere ulaşılmıştır.4. Yazarla herhangi bir şekilde iletişime geçilmiştir.5. Kullanılan yazılı, görsel ve işitsel materyaller konuya uygun ve dikkat çekicidir.6. Hazırlanan çalışma dikkat çekici, açıklayıcı ve etkileyicidir.7. Rapor yazım, noktalama ve dil hataları içermektedir.
2	AZ BAŞARILI
	<ol style="list-style-type: none">1. Araştırmasını yürütürken planda bazı sapmalar olmuştur.2. Araştırılan dönemle ilgili yeterince kanıt ve bilgilere ulaşılmamıştır.3. Sınırlı sayıda kaynaktan yararlanılmıştır.4. Çok az sayıda yazılı, görsel ve işitsel materyal kullanılmıştır.5. Yazarla herhangi bir şekilde iletişime geçilmemiştir.6. Hazırlanan çalışma yeterince dikkat çekici, açıklayıcı ve etkileyici değildir.7. Raporda yazım, noktalama ve dil hataları bulunmaktadır.
1	GELİŞTİRİLEBİLİR
	<ol style="list-style-type: none">1. Araştırmasını belirlediği plana göre yürütmemiştir.2. Araştırılan dönemle ilgili kanıt ve bilgilere ulaşılmamıştır.3. Çok az sayıda kaynaktan yararlanılmıştır.4. Yazılı, görsel ve işitsel materyaller kullanılmamıştır.5. Yazarla herhangi bir şekilde iletişime geçilmemiştir.6. Hazırlanan çalışma dikkat çekici, açıklayıcı ve etkileyici değildir.

7. Raporunda çok sayıda yazım, noktalama ve dil hataları bulunmaktadır.

EK 9: PROJE ÖDEVİ

Sevgili Öğrenciler;

Sizden çevre sorunlarının neden kaynaklandığını açıklayan ve bu konuda çözüm önerileri sunan bir rapor yazmanız beklenmektedir. Raporunuzu yazmadan önce çevre sorunları ile ilgili bir araştırma yaparak yaşadığınız bölgedeki sorunların neler olduğunu tespit etmeniz; bu konuda çözüm önerisi üretmek amacıyla anket ve görüşme yoluyla etrafınızdaki kişilerin bu konudaki görüşlerini almanız; tespitlerinizi ve çözüm önerilerinizi görsel materyallerle destekleyerek sınıfta rapor olarak sunmanız beklenmektedir.

Bu çalışmayı başarıyla tamamlayabilmeniz için aşağıdaki adımları izlemelisiniz.

1. Verilen konu ile ilgili araştırma yapmalısınız.
2. Çalışmanız için aile bireyleri, kitaplar, gazete haberleri, İnternet vb. kaynaklardan yararlanabilirsiniz.
3. Araştırmalarınıza dayanarak konu ile ilgili sunacağınız raporda hangi bilgilere yer vereceğinize karar vermelisiniz.
4. Görüş almak amacıyla yapacağınız anket ve mülakatlarda soracağınız soruları önceden hazırlamalı ve konunun içeriğine uygunluğunu kontrol etmelisiniz.
5. Anket ve görüşme sonuçlarını ana hatlarıyla özetlemelisiniz.
6. Çalışmalarınız doğrultusunda, sunacağınız raporu hazırlamalısınız.
7. Çalışmalarınız doğrultusunda sınıfta sergileyeceğiniz materyalleri (poster ve bu posterde yer almasını düşündüğünüz görsel materyaller vb.) hazırlamalısınız.
8. Çalışmanızı rapor olarak / / 2005 tarihinde teslim etmeli ve sınıfta görsel materyallerinizi sunmalısınız.

EK 10: PROJE DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin adı ve soyadı:

Projenin adı :

Sınıfı :

Nu. :

GÖZLENECEK ÖĞRENCİ KAZANIMLARI	DERECELER				
	Çok İyi	İyi	Orta	Zayıf	Çok Zayıf
	5	4	3	2	1
I. PROJE HAZIRLAMA SÜRECİ					
Projenin amacını belirleme					
Projeye uygun çalışma planı yapma					
Grup içinde görev dağılımı yapma					
İhtiyaçları belirleme					
Farklı kaynaklardan bilgi toplama					
Projeyi plana göre gerçekleştirme					
TOPLAM					
II. PROJENİN İÇERİĞİ					
Türkçeyi doğru ve etkili kullanma					
Bilgilerin doğruluğu					
Toplanan bilgilerin analiz edilmesi					
Elde edilen bilgilerden çıkarımda bulunma					
Toplanan bilgileri düzenleme					
Yazılı ve görsel unsurların birbiriyle bağlantısını sağlama					
Eleştirel düşünme becerisini gösterme					
Yaratıcılık yeteneğini kullanma					
TOPLAM					
III. SUNU YAPMA					
Sorulara cevap verebilme					
Konuyu dinleyicilerin ilgisini çekecek şekilde sunma					
Sunuyu hedefe yönelik materyalle destekleme					
Sesini ve beden dilini kullanma					
Verilen sürede sunuyu yapma					
Sunum sırasında öz güvene sahip olma					
Sunuya istekli olma					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					

Öğretmenin yorumu:

Not: Proje değerlendirme formu, hem bireysel hem de grup proje çalışmalarını değerlendirmek amacıyla kullanılabilir.

EK 11: ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI

Öğrencinin adı ve soyadı:

Tarih:

ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI

İÇİNDEKİLER

Çalışmalarım:

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
-

EK 12: ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASINA İLİŞKİN ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU*

Öğrencinin adı ve soyadı:.....
Çalışmanın adı:.....

Tarih:

Neden bu çalışmayı saklıyorum?

.....
.....
.....
.....

Bu çalışmayı arkadaşlarımla neden paylaşıyorum?.....

.....
.....
.....

Çalışma sırasında neler öğrendim?.....

.....
.....
.....

Bu çalışmayı tekrar yapsaydım şu şekilde yapardım:

.....
.....
.....

Çalışmamı yaparken beklemediğim nelerle karşılaştım?

.....
.....
.....
.....

Benim için bu çalışmanın anlamı :.....

.....
.....
.....

*Öğrencilerin, öğrenci ürün dosyasındaki çalışmalarına yönelik yorumları, daha sonraki çalışmalarına ışık tutacak, öz değerlendirme yapmalarına imkân vererek kişisel gelişimlerine katkı sağlayacaktır.

EK 13: ÖĞRENCİ ÜRÜN DOSYASI DEĞERLENDİRME FORMU

Öğrencinin adı ve soyadı:

Sınıfı:

Nu.:

Yönerge: Aşağıdaki her bir ölçütün yeterliliğini göz önüne alarak dosyayı değerlendiriniz.

ÖLÇÜTLER	EVET	KISMEN	HAYIR
Çalışmaların içeriği tamdır.			
Farklı türde çalışmalar yer almaktadır.			
Çalışmalar amaca uygundur.			
Dosya düzenlidir.			
Yaratıcı düşüncenin ürünüdür.			
Öğrencinin gelişim düzeyini gösterir.			
Çalışmalar araştırma ürünüdür.			
Görsel materyallerle desteklenmiştir.			
Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılmıştır.			

YORUMLAR/ÖNERİLER:.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

EK 14: AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

Bu form, grubunuzdaki arkadaşlarınızla ilgili değerlendirme maddelerini içermektedir. Seçeneklerden değerlendirmelerinize en uygun olanı işaretleyiniz.

Değerlendiren öğrencinin;

Adı ve soyadı :

Grup nu./adı :

Sınıfı :

Öğretim yılı :

Tarih :

	DERECELER		
	Her zaman	Bazen	Hiçbir zaman
1. Çalışmalara istekli katılır.			
2. Etkinlik öncesi hazırlık yapar.			
2. Görevlerini zamanında yerine getirir.			
3. Arkadaşlarının görüşlerine saygılıdır.			
4. Farklı kaynaklardan bilgi getirip sunar.			
5. Arkadaşlarını uyarırken uygun bir dil kullanır.			
6. Arkadaşlarının çalışmalarına destek olur.			
7. Temiz ve düzenli çalışır.			
8. Çalışmalarda Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanır.			

EK 15: GRUP ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU

Grubun adı:

Gruptaki öğrencilerin adları:

Açıklama: Aşağıdaki tabloda grubunuzu en iyi şekilde ifade eden seçeneği işaretleyiniz.

DEĞERLENDİRİLECEK TUTUM VE DAVRANIŞLAR	DERECELER		
	Her Zaman	Bazen	Hiçbir Zaman
Araştırma planı yaptık.			
Görev dağılımı yaptık.			
Araştırmada çeşitli kaynaklardan yararlandık.			
Etkinlikleri birlikte hazırladık.			
Görüşlerimizi rahatlıkla söyledik.			
Grupta uyum içinde çalıştık.			
Birbirimizin görüş ve önerilerini dinledik.			
Grupta birbirimize güvenerek çalıştık.			
Grupta birbirimizi takdir ettik.			
Çalışmalarımız sırasında birbirimizi cesaretlendirdik.			
Sorumluluklarımızı yerine getirdik.			
Çalışmalarımızı etkili bir biçimde sunduk.			

Aşağıdaki soruları grubunuza göre cevaplayınız.

1. Çalışmalar sırasında karşılaştığımız en büyük sorun.....
.....
.....
2. Sorun nereden kaynaklanıyordu?
.....
.....
3. Grubumuzun en iyi olduğu alan
.....
.....
4. Grup olarak daha iyi olabilirdik; fakat
.....
.....

KAYNAKÇA

Atılğan, H (Editör)., Kan, A. ve Doğan, N, (2006). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**, Ankara, Anı Yayıncılık.

Berberoğlu, G. (2006). **Sınıfçı Performansın Değerlendirme Teknikleri**, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları Ltd.Şti.

Kutlu, Ö. ve Ahioğlu, N. (2005). **Yükseköğretimde Ders Kazanımlarının Çoklu Değerlendirilmesi Örneği: Cinsel Sağlık Bilgileri Eğitimi Dersi. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı. Sabancı Üniversitesi, İstanbul.**

Noonan B.& Duncn, R.(2005). **Peer and Self Assessmentin High Schools**. Practical Assessment, Research & Evaluation. Volume: 10

MEB -EARGED (2003). **Öğrenci Merkezli Eğitim Uygulama Modeli**. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi.

Tekin, H. (1991). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ankara, Yargı Yayınları.

Turgut, F. (1997). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metotları**. Ankara: Tıpkı Basım (10. Basım).

Mertler, C. A. (2001). **"Designing scoring rubrics for your classroom."** *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(25). Available online: <http://pareonline.net/getvn.asp?>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.(3. Basım).

(OKS 2003)
(OKS 2006)